

Zajednička izjava organizacija civilnog društva u Srbiji

Seminar „Advancing the process of transition from institutional care to community-based services in Serbia“ koji organizuju Ministarstvo rada, zapošljavanja, boračke i socijalne zaštite, Evropska ekspertska grupa i Evropska komisija

08. decembar 2014. godine

Deinstitucionalizacija u Srbiji

Institucija je svaka rezidencijalna nega u kojoj su korisnici izolovani od šire zajednice i/ili primorani da žive zajedno, u kojoj korisnici nemaju dovoljno kontrole nad sopstvenim životom i odlukama koje ih se tiču i gde su zahtevi organizacije često ispred individualnih potreba korisnika.

Jedinstvene smernice za prelazak sa institucionalne na brigu u lokalnoj zajednici

Za potpisnike ove izjave, proces deinstitucionalizacije znači:

- Postepen ali i jasno vremenski ograničen prestanak oslanjanja na rezidencijalnu brigu uz uporedo jačanje službi podrške u zajednici, razvoj pristupačnosti i porodičnog okruženja i prelaz ka samostalnom životu u lokalnoj zajednici;
- Prevenciju razdvajanja porodica kroz obezbeđivanje adekvatne podrške deci, porodicama i lokalnoj zajednici u oblasti socijalne zaštite, obrazovanja, zdravstva, pravde, pristupačnosti;

Iako je Republika Srbija napravila izuzetan napredak u deinstitucionalizaciji dece, usvojila savremeno zakonodavstvo usklađeno sa međunarodnim standardima i orijentisano na društveno uključivanje i zaštitu ljudskih prava, posebno u oblasti socijalne zaštite i obrazovanja, pokrenula primenu različitih programa podrške, i dalje je mnogo izazova u procesu deinstitucionalizacije. Činjenica da su romska deca prezastupljena u sistemu formalne nege, da su deca sa smetnjama u razvoju prezastupljena u institucionalnom smeštaju, da se broj odraslih osoba sa invaliditetom u rezidencijalnim institucijama ne smanjuje, da i dalje postoje institucije sa preko 300 korisnika i da su lokalne usluge za odrasle osobe sa invaliditetom nerazvijene, slabo rasprostranjene i neodržive govori o neravnopravnom položaju osetljivih grupa u našem društvu. Postojeći sistem još uvek nije pronašao način da osigura poštovanje prava dece i osoba sa kompleksnim potrebama za podrškom. Nejednak tretman i pristup uslugama i pravima, kao i društvena isključenost zadržavaju porodice u krugu siromaštva, a siromaštvo i socijalna depriviranost porodica ne smeju biti razlog za institucionalizaciju dece i odraslih.

Deinstitucionalizacija i društvena uključenost nisu pitanje jednog sektora ili jedne struke. One podrazumevaju sveobuhvatnu promenu procesa i unapređenje uloga različitih aktera na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Posebno su deca u Srbiji višestruko ranjiva, pripadaju različitim marginalizovanim grupama te stoga puni efekat intervencija na njihovu zaštitu može se postići samo ***multisektorskom saradnjom i kombinacijom mera i usluga koje pokrivaju porodicu u celini***. Međusektorska saradnja i aktivno angažovanje svih resornih ministarstava, uključujući ministarstva odgovorna za pitanja rada, zapošljavanja i socijalne politike, obrazovanja, pravde, finansija, lokalnu samoupravu, uređenja prostora i građevina su od ključnog značaja za uspeh u ovoj oblasti.

Jasni planovi deinstitucionalizacije moraju da uključuju:

- Poštovanje prava dece i odraslih na život u zajednici, u porodičnom okruženju i uvažavanje mišljenja i izbora o mestu i načinu stanovanja;
- Obrazovanje na svim nivoima za decu i odrasle u mestu stanovanja u skladu sa načelima inkluzivnog obrazovanja i celoživotnog učenja;
- Usluge podrške u lokalnoj zajednici za decu ne kao zamena za obrazovanje već kao podrška učenju, napredovanju i životu u porodici, kao i usluge za odrasle koje će obezbediti aktivno učestvovanje u životu lokalne zajednice, kroz društveno angažovanje, zapošljavanje, pristupačno okruženje, ravnopravnost pred zakonom, priznanje poslovne sposobnosti i razvijanje modela donošenja odluka uz podršku;

Sve to podrazumeva zabranu daljeg prijema dece i odraslih u institucije, jer svaka osoba, bez obzira na uzrast, pol, vrstu i stepen invaliditeta/teškoća ili bilo koje drugo lično svojstvo ili karakteristiku, ima pravo na život u zajednici uz adekvatnu individualizovanu podršku. Ne postoji osoba ili grupa osoba koja zbog posedovanja određene karakteristike „mora provesti život u ustanovi“ ili za koju dugoročni boravak u ustanovi predstavlja najbolji interes. Ni jedna osoba ne može se lišiti slobode samo na osnovu toga što ima neku vrstu invaliditeta.

Organizacije civilnog društva će i u sledećem periodu aktivno zastupati i zagovarati prava dece i ljudska prava osoba u institucijama ili onih u riziku od institucionalizacije, pratiti, beležiti i izveštavati o položaju dece i odraslih u institucijama, razvijati i sprovesti programe podrške korisnicima i biti spremne na saradnju i konstruktivno planiranje.

Da bi dostojanstven i smislen život dece i odraslih u riziku od institucionalizacije postao realnost, organizacije civilnog društva pozivaju kreatore politika i donosiocce odluka da:

- Ispune obavezu poštovanja, zaštite i promovisanja dečijih i ljudskih prava kroz zakonodavstvo, javne politike i razvijanje prakse zasnovane na načelu ravnopravnosti.

- Razviju mehanizam za delotvornu i efikasnu koordinaciju i upotrebu raspoloživih domaćih resursa i EU fondova namenjenih za socijalno uključivanje ranjivih i višestruko marginalizovanih grupa, planiraju upotrebu finansijskih sredstava za ulaganje u lokalne usluge podrške;
- Obezbede hitno smanjenje broja korisnika sa invaliditetom u velikim rezidencijalnim ustanovama, obezbeđujući istovremeno i podršku i uslove potrebne za život u zajednici, razviju službe za podršku osobama sa mentalnim teškoćama u lokalnoj zajednici i osiguraju jednakost pred zakonom za osobe sa invaliditetom;
- Podrže organizacije civilnog društva koje razvijaju aktivnosti, programe i usluge koje za cilj imaju uključivanje dece u zajednicu i podršku njihovim porodicama, kao i grupe za samopomoć i organizacije civilnog društva koje pružaju usluge odraslima namenjene njihovom uključivanju u lokalnu zajednicu, organizacije i projekte lokalnih samouprava za pristupačnost;
- Kreiraju i sprovedu dodatne afirmativne mere podrške deci i odraslima koji su u riziku od siromaštva;

Izjavu podržavaju:

Mreža organizacija za decu Srbije - MODS

Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije

Centar za samostalni život osoba sa invaliditetom

Inicijativa za inkluziju VelikiMali

Inicijativa za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S

Udruženje za reviziju pristupačnosti URP

Beogradski centar za ljudska prava

Komitet pravnika za ljudska prava – JUKOM

Centar za orijentaciju društva

Asocijacija za promovisanje inkluzije – API Srbije